

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

09

marca 2018

piątek

19:00

NFM, Sala Główna

Brno Philharmonic Orchestra

Case Scaglione – dyrygent

Milan Paľa – skrzypce

Brno Philharmonic Orchestra

Program:

Leoš Janáček (1854–1928) *Šumařovo dítě* – poemat symfoniczny [12']

Karol Szymanowski (1882–1937) *II Koncert skrzypcowy* op. 61 [23']

Robert Schumann (1810–1856) *II Symfonia C-dur* op. 61 [40']

I Sostenuto assai – Allegro ma non troppo

II Scherzo: Allegro vivace

III Adagio espressivo

IV Allegro molto vivace

K. Szymanowski

R. Schumann

OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Poemat symfoniczny był odzwierciedleniem romantycznej idei łączenia różnych dziedzin sztuki. Gatunek ten, catkowicie podporządkowany wymogom fabularnej, pozamuzycznej treści, zapewniał kompozytorom dowolność w kwestii doboru formy. Do pełnego zrozumienia dzieła przez odbiorcę niezbędna była znajomość programu, u którego podstaw leżały inspiracje literackie, ale też filozoficzne, plastyczne czy wątki autobiograficzne. Muzykę podążającą za treścią programu, oddającą określony nastrój, cechowała zatem wzmogona wyrazowość, ilustracyjność, malarstwo dźwiękowe.

Pierwsze takty poematu symfonicznego Leoša Janáčka zapowiadają wyjątkowo mroczną opowieść. *Šumařovo dítě* to jedno z najmniej znanych dzieł najwybitniejszego obok Antonína Dvořáka i Bedřicha Smetany kompozytora czeskiego. Po sukcesie praskiego prawykonania kantaty *Amarus* w 1912 r. prowadzący tamtejszych filharmoników Vilém Zemánek miał zasugerować Janáčkowi napisanie kolejnego utworu na orkiestrę. *Šumařovo dítě* powstało w 1913 r. Źródłem inspiracji dla twórcy stała się czeska opowieść ludowa, a właściwie jej poetyckie opracowanie autorstwa Svatopluka Čecha. To wzruszająca historia losów wędrownego skrzypka oraz jego syna (stąd też wyjątkowo rozbudowana solistycznie partia koncertmistrza), których opatrzność zmusiła do tułaczki i codziennej, trudnej walki o zarobek. Gdy ojciec umiera, dziecko i instrument trafiają pod opiekę staruszki. Pewnej nocy kobieta śni o skrzypku. W sennych marach słyszy graną przez niego niepokojącą melodię i widzi, jak stoi przy łóżku swego syna. Kiedy staruszka budzi się, spostrzega brak instrumentu. Po chwili okazuje się, że chłopiec leży martwy.

Oryginalny wiersz Čecha został wydrukowany w pierwszym wydaniu partytury, choć w swoim programie Janáček dokonał pewnych fabularnych zmian, pozostając wiernym raczej nastrojowi tekstu niż przebiegowi wypadków. Pierwsze wykonanie *Šumařovo dítě* nastąpiło dużo później, niż było w planach. Kompozytor zażyczył sobie jedynie dwóch prób z orkiestrą. Jednak po pierwszej z nich zorientował się, że należałoby jeszcze dużo poprawić, by koncert mógł zakończyć się sukcesem. Pomimo starań o przełożenie premiery na następny sezon do prawykonania doszło dopiero cztery lata później, 14 listopada 1917 r.

„Sercem skrzypcowej muzyki Karola Szymanowskiego – jak pisał Piotr Deptuch – jest postać Pawła Kochańskiego”. Polski wirtuoz służył kompozytorowi techniczną pomocą, m.in. przy *II Koncercie skrzypcowym* op. 61. Artyści rozpoczęli pracę nad dziełem z początkiem lipca 1932 r., podczas pobytu w zakopiańskiej willi Szymanowskiego – „Atmie”. W liście do Zygmunta Mycielskiego kompozytor zwierzał się: „Paweł sprowokował i wprost wyduśił ze mnie cały (drugi) koncert skrzypcowy (oczywiście dotychczas tylko w szkicu). Napisałem go niespełna w 4 tyg. – możesz więc sobie wyobrazić, jak musiałem pracować i jak bardzo jestem zmęczony”. Kadencję w całości przygotował Kochański. Partytura gotowa była we wrześniu 1933 r.

Na tle muzyki europejskiej *II Koncert skrzypcowy* uderza oryginalnością – czy to w charakterze, czy w formie. Szymanowski unika nadmiernej chromatyzacji, eksponując raczej klarowną diatonikę, prostotę myśli, logikę przebiegu treści. Obecność elementów folkloru podhalańskiego i nawiązania do ludowej taneczności nadają kompozycji szczególny koloryt. Obszerna kadencja solisty dzieli to w zamierzeniu jednocześnie dzieło na dwa segmenty: pierwszy jest zbliżony do szeregu wariacji, a drugi przypomina rondo. Każdy z nich zawiera odrębną częśćkę powolną – quasi-przerywnik, po którym następuje kontynuacja poprzedzającego go wątku.

Warszawskie prawykonanie utworu, które odbyło się 6 października 1933 r. z orkiestrą pod batutą Grzegorza Fitelberga, przebiegało w dramatycznych okolicznościach. Wykonujący partię solową Kochański zmagał się wówczas z wielkim bólem spowodowanym śmiertelną chorobą. Był to ostatni publiczny występ skrzypka. Później Szymanowski, głęboko poruszony śmiercią przyjaciela, partyturę koncertu opatrzył dedykacją: „A la memoire du Grand Musicien, mon cher et inoubliable Ami, Paul Kochański” („Pamięci Wielkiego Muzyka, mojego drogiego i niezapomnianego Przyjaciela, Pawła Kochańskiego”).

W jednym z listów Robert Schumann donosił: „[II] *Symfonię* pisałem w grudniu 1845 roku jeszcze na wpół chory; przypuszczam, że to musi się w niej słyszeć. Dopiero w ostatniej części poczułem się lepiej...”. Zanim rozpoczął pracę nad symfonią, przeniósł się wraz z rodziną do Drezn, gdzie zaczął odzydkować się. Wcześniej dręczyły go omamy słuchowe, cierpiał na zawroty głowy, bezsenność i lęk, miał obeształniające bóle – pierwsze symptomy choroby

psychicznej, której apogeum nastąpiło prawie dziewięć lat później, kiedy próbował targnąć się na swoje życie. W 1845 r., gdy tylko poczuł się lepiej, zaczął myśleć o nowej symfonii. Zarys pierwszej części był gotowy w zaledwie trzy dni, a już w ostatnich dniach grudnia artysta ukończył wszystkie szkice. Wtedy jednak szum w uszach nasilił się na tyle, że kompozytor przerwał pracę na kilka tygodni, aż znów doszedł do siebie.

W *II Symfonii* Schumann złożył hołd swoim wielkim poprzednikom. Znajdziemy tu nawiązania do Johanna Sebastiana Bacha: w chorale otwierającym kapryśną część pierwszą oraz motywie pojawiającym się w drugim trio *Scherza*, zbudowanym na muzycznym kryptogramie kantora z Lipska – B-A-C-H. Po elegijnym *Adagio espressivo* następuje imponujący finał, w którym kompozytor odnosi się do ostatniej pieśni z cyklu *An die ferne Geliebte* Ludwiga van Beethovena. Koda przywołuje materiał ze wstępu, zamykając dzieło muzyczną klatką.

Prawykonanie *II Symfonii C-dur* op. 61 (chronologicznie pisanej jako trzeciej) odbyło się w lipskim Gewandhausie z końcem 1846 r. Orkiestrą dyrygował Felix Mendelssohn Bartholdy. Kompozycję przyjęto stosunkowo dobrze, choć bez entuzjazmu. Zdecydowanie cieplejszy odbiór nastąpił kilkanaście dni później, podczas kolejnego wykonania i po naniesionych poprawkach instrumentacyjnych.

Case Scaglione

Case Scaglione pochodzi ze Stanów Zjednoczonych. W sezonie 2017/2018 zadebiutował z Oulu Symphony Orchestra, Brussels Philharmonic, Ulster Orchestra i RTÉ National Symphony Orchestra. Powróci także do Orchestre National d'Île-de-France, Kristiansand Symfoniorkester, Sacramento Philharmonic, Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Podkarpackiej i Brno Philharmonic Orchestra. Po cieszącym się uznaniem krytyki koncercie z Württembergisches Kammerorchester Heilbronn w 2016 r. Case Scaglione został w 2017 r. mianowany nowym dyrygentem tej niemieckiej orkiestry (stanowisko to będzie pełnił od września 2018 r.). W ostatnich latach artysta współpracował m.in. z Orchestre Philharmonique du Luxembourg, Orchester de Chambre de Lausanne, Luzerner Sinfonieorchester, Tampere Philharmonic Orchestra, Orquesta Sinfónica Nacional de Colombia i Bilkent Symphony Orchestra.

Milan Paľa

Milan Paľa, urodzony w 1982 r. skrzypek o słowackim rodowodzie, jest jedną z najbardziej wyróżniających się osobowości na współczesnej światowej scenie muzycznej. Posiada indywidualny styl gry, a eksperci słusznie stawiają go w czołówce najmłodszego pokolenia instrumentalistów. Artysta dokonał prawykonań utworów takich kompozytorów, jak J. Guillou, E. Irshaj, F.G. Emmert, M. Lejava, Ch. Sirodeau, E.-S. Tüür, A. Kondor, I.J. Skender, A. Knešaurek, A. Demoč, T. Kórvits, D. Matej, L. Sierova i W. Bauer. Występował podczas wielu wydarzeń prezentujących nową muzykę, wśród których do najważniejszych należą ISCM World New Music Days 2013, 28. Biennale Muzyki w Zagrzebiu (2015), Arcus Temporum, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej Melos-Ethos oraz Music Forum Hradec Králové (artysta wykonał tam *Koncert skrzypcowy* E.-P. Saloneną). W 2017 r. Milan Paľa wystąpił na 29. Biennale Muzyki w Zagrzebiu, gdzie wykonał *Koncert na skrzypce i orkiestrę* H. Birtwistle'a pod batutą P.-A. Valade'a. www.milanpala.com

Brno Philharmonic Orchestra

Korzenie Brno Philharmonic Orchestra sięgają lat 70. XIX w., kiedy młody L. Janáček postanowił założyć w Brnie orkiestrę symfoniczną. Orkiestra w obecnym kształcie została utworzona w 1956 r. i od tamtego czasu jest jednym z czołowych czeskich zespołów, zarówno pod względem liczby grających w niej muzyków, jak i doniosłości realizowanych przedsięwzięć. Dzieła L. Janáčka stanowią do dziś trzon repertuaru Brno Philharmonic Orchestra, a ich wykonania w interpretacji zespołu uchodzą za najbardziej autentyczne. W całej swej historii orkiestra współpracowała z wieloma dyrygentami czeskimi i zagranicznymi, takimi jak B. Bakala, F. Jílek, J. Bělohlávek, J. Hruša, T. Netopil, Ch. Munch, K. Masur, sir Ch. Mackerras czy Y. Menuhin. Ostatnio nowym dyrektorem artystycznym i głównym dyrygentem Brno Philharmonic Orchestra został maestro D.R. Davies.

Brno Philharmonic Orchestra, fot. Martin Zeman

Organizator:

NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsorzy:

